

развитието на веществената култура въ България, дѣто е взело живо участие и прѣселяването византийско население, което тѣй лакомо бивало пленявано отъ българитѣ заедно съ всичката имъ покъщнина, за да могатъ да бждатъ полезни жители въ новото отечество. Въ този случай не трѣбва да се мисли, че сърдцето на Крѣма е било по жестоко отъ съврѣменнитѣ нему византийски императори, жестокостта на които незадовлявала и военначалницитѣ и войницитѣ му, та тѣй драговошно дезертирали при българитѣ. Крѣмъ дѣйствувалъ като варваринъ, слѣдъ като императорътъ Лѣвъ се опиталъ вѣроломно да се отърве отъ своя врагъ. Онова неокачествимо поведение на императорътъ, което не може да се оправдае нито отъ тогавашнитѣ обичаи, нито пъкъ отъ тогавашното понятие за отмѣщение, прѣдизвикало Крѣма да опустоши тѣй яросно цѣла Тракия. Значи, ожесточението било прѣдизвикано отъ самитѣ византийци, чийто писатели несправедливо го кичатъ съ епитета варваринъ. Не трѣбва да се забравя, че законодателството на Крѣма не било по-строго отъ онова, което тогава функционирало въ Византия. Освѣнъ туй Крѣмъ се явява и като любитель на изящни прѣдмети. Лѣвъ Граматикъ пише, че той задигналъ мѣдния лѣвъ отъ хипдрома, заедно съ мечката и драконътъ отъ водоема и други изящни мраморни статуи, когато опустошавалъ околността на Цариградъ. Крѣмъ заповѣдалъ да ги натоварятъ на кола и прѣвоятъ въ България; тѣ били прѣдзначени да украсятъ палатитѣ му.

Отъ всичко изложено до тукъ се вижда, че прѣвъ вѣмето на Крѣма, България била поставена вече на трайни основи, които ѝ общавали дълготраенъ животъ и културенъ напѣдкъ. Крѣмъ съ сполучливитѣ си военни прѣдприятия повдигналъ и репутацията на властувавшия родъ прѣдъ очитѣ на останалитѣ влиятелни български родове; а съ това се създадала крѣпка династия, която турела край на прѣдшнитѣ опасни династически распри. Съ увеличаванieto пъкъ числото на пленницитѣ съ християнска вѣра, които бивали тѣй често откарвани въ българскитѣ земи на постоянно мѣстожителство, порастналъ броя на християнитѣ и се усилила материалната култура. Крѣмъ не е билъ гонителъ на християнитѣ, както твърдятъ мнозина отъ нашитѣ и чуждестраннитѣ изслѣдователи. Подобни извѣстия поне не се срѣщатъ въ лѣтописитѣ.